

AZƏRBAYCAN DİLİ

FƏNNİ ÜZRƏ ELEKTRON DƏRS VƏSƏİTİ

IV.Morfologiya

49. Köməkçi nitq hissələri

Köməkçi nitq hissələri

1. Leksik mənaya malik olmur.
2. Ayrılıqda cümlə üzvü kimi işləmə bilmir.
3. Müstəqil suala cavab olmur.

Qoşma

Bağlayıcı

Ədat

Modal
sözlər

Nida

IV. Morfologiya

50. Bağlayıcı

Bağlayıcı

Sözlər, cümlə üzvləri və ya cümlələr arasında əlaqə yaradan köməkçi nitq hissəsinə *bağlayıcı* deyilir. Bəzən bağlayıcılar ayrı-ayrı müstəqil cümlələri, abzasları, hətta mətnin müxtəlif hissələrini bir- birinə bağlayır.

Tabesizlik bağlayıcıları

1. Cümlənin həmcins üzvlərini əlaqələndirir.

**Atalar və analar övladını
xoşbəxt görmək istəyir.**

2. Tabesiz mürəkkəb cümləni əmələ gətirən sadə cümlələri əlaqələndirir:

**Bahar gəldi və çəmənlikdə
güllər açdı.**

Tabelilik bağlayıcıları

Tabeli mürəkkəb cümlənin tərkib hissələri arasında olur.

**Mən düşünürəm ki, bu xəbəri
ona demək lazımdır.**

IV. Morfologiya

51. Bağlayıcıların quruluşu

Bağlayıcıların quruluşu

```
graph TD; A[Bağlayıcıların quruluşu] --> B[Sadə]; A --> C[Mürəkkəb]; B --> D[Bir sözdən ibarətdir: və, ilə, amma, ancaq]; C --> E[İki və daha artıq sözdən ibarətdir: ya da ki, gah da ki, həm də, yəni ki];
```

Sadə

Bir sözdən ibarətdir:
və, ilə, amma, ancaq

Mürəkkəb

İki və daha artıq sözdən
ibarətdir:
ya da ki, gah da ki, həm də, yəni
ki

IV.Morfologiya

52. Bağlayıcıların mənaca növləri

Bağlayıcıların mənaca növləri

Tabesizlik bağlayıcıları

Birləşdirmə bağlayıcıları	Və, ilə, (- la ²)
Qarşılaşdırma bağlayıcıları	Amma, ancaq , lakin
Bölüşdürmə bağlayıcıları	Ya, ya da ki, və ya, gah, gah da,istər, istərsə
İştirak bağlayıcıları	Həm, həm də, o cümlədən, habelə, hətta
İnkarlıq bağlayıcıları	Nə, nə də, nə də ki
Aydınlaşdırma bağlayıcıları	Yəni, yəni ki, məsələn

Bağlayıcıların mənaca növləri

Tabelilik bağlayıcıları

Səbəb bağlayıcıları	Çünki, ona görə ki, buna görə ki, onun üçün, ondan ötrü
Şərt bağlayıcıları	Əgər, hərgah, madam, indi ki, bir halda ki
Güzəşt bağlayıcıları	Hərçənd, hərçənd ki
Aydınlaşdırma bağlayıcıları	Ki, belə ki

IV.Morfologiya

53. Bağlayıcılardan əvvəl və ya sonra vergülün işlənməsi

Bağlayıcılardan əvvəl və ya sonra vergülün işlənməsi

1. Cümlədə təkrar olunan *nə, gah, həm, ya* bağlayıcılarından əvvəl (I-dən başqa) vergül qoyulur: **Gah külək əsir, gah da yağış yağırdı.**
2. *Amma, ancaq, lakin* bağlayıcılarından əvvəl vergül qoyulur: Onu gördüm, amma danıdırmağa ürək etmədim.
3. Cümlədə təkrar olunan *da, də* bağlayıcısından sonra vergül qoyulur: **Mən də, sən də, Gülşən də tədbirdə olmalıyıq.**
4. Mürəkkəb cmləni təşkil edən sadə cümlələri bağlayan *çünki, ona görə ki* bağlayıcılarından əvvəl vergül qoyulur: **O tez getdi, çünki təcili işi var idi.**
5. *Yoxsa* bağlayıcısından əvvəl vergül qoyulur: **Danış, yoxsa elə bilərlər ki, də**

IV. Morfologiya

54. Bağlayıcıların fərqləndirilməsi

Bağlayıcıların fərqləndirilməsi

1. **Da, də** bağlayıcı və ismin yerlik hal şəkilçisi. Bağlayıcı vurğusuz olur, ayrı yazılır. *Mən də dərsə gecikdim. Məndə maraqlı kitab var.*

2. **Ki-** bağlayıcı. Sifət düzəldən şəkilçi: bağlayıcı mürəkkəb cümləni əmələ gətirən sadə cümlələri bir- birinə bağlayır. Sifət düzəldən **ki** şəkilçisi zaman bildirən sözlərə artırılır. *Mən dedim ki, onu tutmaq olmur. Səhərki hadisə məni sevindirdi.*

3. **İlə-** bağlayıcı, qoşma: Qoşma kimi işlənərkən qoşulduğu sözlərlə birlikdə bir suala cavab verir, bir cümlə üzvü olur.

Sənin ilə

İlə- bağlayıcı kimi işləndikdə onu vergül işarəsi ilə, yaxud da və bağlayısı ilə əvəz etmək olur.